

2. Теплюк М.О. Парламентський контроль – одна з основних функцій парламенту України. *Парламентаризм в Україні: теорія та практика: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Київ, 26 червня 2011 р.) Київ: Ін-т законодавства Верховної Ради України, 2011. 463 с.
3. Про Програму діяльності Кабінету Міністрів України: Постанова Верховної Ради України від 14.04.2016 р. *Голос України*. 2016. № 71.
4. Васильєв А. Удосконалення організаційно-функціонального механізму реалізації державної молодіжної політики України. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2013. Вип. 4. С. 131-140.
5. Державна молодіжна політика в Україні: світовий і національний досвід формування та реалізації. URL: <http://www.viche.info/journal/1740/>.
6. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 р. поточна редакція – Редакція від 11.01.2019, підстава – 2646-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18>
7. Добродумов П.О. Конституція України як юридична основа конституціоналізації суспільних відносин. *Правовий вісник Української академії банківської справи*. 2015. № 1. С. 8-14.
8. Положення про Міністерство молоді та спорту України: Затвердж. Постановою Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 54. стор. 66. Ст. 1447.
9. Про положення про Міністерство соціальної політики України: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.06.2015 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>
10. Запольська Н.М. Теоретико-методологічні аспекти визначення правового статусу молоді. *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія: Право. 2016. Вип. 11. С. 35-42.
11. Швед В.В. К вопросу о стипендиальном обеспечении украинского студенчества. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2016. № 9. С. 171-187

*Сауляк І.А., магістрант 2-го року підготовки спеціальності «Право»
Інституту права та суспільних відносин
Університет «Україна»,
Науковий керівник: Терещенко А.Л., к.ю.н., доцент,
директор Інституту права та суспільних відносин
Університет «Україна»*

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

CONSTITUTIONAL AND LEGAL PRINCIPLES PROVISION OF NATIONAL SECURITY OF UKRAINE

Анотація. У статті актуалізується необхідність забезпечення державної безпеки як одного з пріоритетних напрямів державної політики. Сьогодні активно розвивається законодавство України у сфері національної безпеки. Водночас, попри беззаперечну

актуальність цієї тематики, залишаються невизначеними дуже багато як теоретичних, так і практичних питань, пов'язаних із проблематикою національної безпеки України.

Ключові слова: національна безпека, забезпечення національної безпеки, нормативно-правове забезпечення національної безпеки.

Abstract. The article actualizes the need to ensure national security as one of the priority directions of public policy. The legislation of Ukraine in the field of national security is actively developing today. At the same time, despite the undeniable relevance of this topic, many theoretical and practical issues related to the national security of Ukraine remain uncertain.

Keywords: national security, ensuring national security, regulatory regulation of national security.

Постановка проблеми. Формування повноцінного режиму національної безпеки передбачає вибір пріоритетів і аналіз факторів національної безпеки на рівні особливої стратегії, початок якої закладено у першу чергу в Основному Законі. У Конституції України проголошено суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою. Встановлено базові параметри діяльності уповноважених органів державної влади в сфері національної безпеки; закладено правовий фундамент врахування можливих викликів і загроз та ймовірної активної реакції на них; визначено межі втручання держави в життя людини; закріплено вихідні начала для поточного законодавства щодо забезпечення національної безпеки. Однак незважаючи на те, що окремі проблеми національної безпеки уже були предметом наукових пошуків учених, комплексного дослідження конституційних основ національної безпеки в Україні не проводилося.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідженні проблем конституційно-правових засад забезпечення національної безпеки України склали роботи вітчизняних і зарубіжних вчених таких як: В.О. Антонов, В.І. Абрамов, А. Бутейко, А. Гуцал, О.П. Дзюбань, Д.Я. Кучма, О.М. Костенко, В. Крутов, В.А. Мандрагеля, Н.Р. Нижник, Г.П. Ситник, В.Ф. Смолянчук, М.М. Шевченко та інші.

Формулювання цілей статті. Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні конституційно-правових засад що стосуються національної безпеки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Законодавство України у сфері національної безпеки являє собою систему нормативно-правових актів, що регулюють відносини у сфері національної безпеки. Розробка законодавства та забезпечення його виконання, тобто правове регулювання, одна з найважливіших функцій держави, що, власне, визначає роль держави в ринковій економіці

Правове регулювання у загальній теорії права в юридичній науці України почало ретельно досліджуватись на початку 60-х років ХХ століття. Сучасна теорія права України зазначає, що правове регулювання є лише однією із форм впливу права на суспільні відносини, це вплив з допомогою специфічних правових засобів - норм права, правовідносин, актів реалізації [1, с.86].

Специфіка зазначеного поняття у правовому регулюванні національної безпеки дозволяє автору визначити в межах дослідження поняття «правове регулювання державної безпеки» таким чином: правове регулювання державної безпеки є частиною дії права, яка характеризує за допомогою правових засобів (норм права, правовідносин, актів реалізації та застосування) і інших правових явищ (правових принципів, правотворчої діяльності)

державно-правовий вплив на національну безпеку.

Розглядаючи проблеми управління системою національної безпеки як матеріалізацію стратегії управління даною системою, важливим є розгляд ролі права у даному процесі.

Право, будучи регулятором суспільних відносин, є одним з дієвих інструментів, з одного боку, як забезпечення національної безпеки (зовнішній чинник), з іншого – як засіб оптимізації функціонування самої системи національної безпеки і системи забезпечення національної безпеки, зокрема (внутрішній чинник).

При цьому двоякість права щодо забезпечення національної безпеки зумовлює адекватну картину первинності формування впливу: коли йдеться про право як зовнішній чинник, право є похідним від інтересів нації, що забезпечуються системою національної безпеки (далі СПБ). Право слугує інструментом досягнення нацією її ідеалів, забезпечення потреб та інтересів нації; якщо йдеться про оптимізацію функціонування самої СНБ, останню слід розуміти як інструмент права. Тобто дія СНБ є втіленням права у буття. Саме така дуальність співвідношення права і СНБ присутня за будь-яких умов і притаманна загальному процесові забезпечення національної безпеки [1, с.87].

Виходячи із сутнісних ознак права, слід зазначити: лише дійсне право, як всеохоплюючий регулятор суспільних відносин, що відображає людські цінності, визнані світовою спільнотою, може розглядатися у контексті управління системою національної безпеки. Річ у тім, що існування різних за своєю суттю систем національної безпеки, відповідно до окреслених нами вище положень, забезпечується адекватним механізмом, одним з елементів якого і є право. Тому різноспрямованість як самих потреб нації, так і розмаїття засобів їх задоволення певним чином впливає і на право. Через це постає проблема щодо розмежування права, яке забезпечує поступ нації відповідно до загально визнаних людських цінностей, і права, що відбиває егоїстичні інтереси нації, які є «понад усе», а отже і методи їх забезпечення розглядаються лише крізь призму їх доцільності і аж ніяк не співвідносяться із загальнолюдськими цінностями та ідеалами.

З іншого боку, постає коректність такого порівняння: якщо ми вважаємо, що правом є лише те, що відповідає загально визнаним людським цінностям, то що ми тоді розумітимемо під нормативною системою, створеною як інструмент управління СНБ, який, маючи на меті забезпечення інтересів власної нації, припускається пригнічення інтересів інших націй? Мабуть, це питання – у площині філософії, яка, досліджуючи те чи інше явище, виходить з іманентних ознак об'єкта. Дане питання можна вирішувати у площині корисності права, як інструмента, засобу, врешті-решт свідомого продукту нації, не лише для окремої нації, а й для світової спільноти. Хоча і за даних обставин не може йтися про цілковиту свободу щодо втілення інтересів нації, якщо вони суперечать інтересам інших націй.

Своєрідність потенції між цивілізаційного конфлікту є іманентною ознакою самої цивілізації: він слугує мірою, балансом підтримання якого і становить зміст існування цих цивілізацій. Причому «перемога» будь-якої з них чи то цивілізації, де переважатимуть цінності численніших націй, чи то цивілізації, де переважатимуть інтереси нечисленних націй, є руйнівною для самої цивілізації. Саме у цьому перманентному балансі вбачається найбільш оптимальний шлях розвитку [2, с.6].

Відтак не є катастрофою відмова України від імплементації окремих положень міжнародних документів, що не відповідають її національним інтересам. Позиція сильної держави, якою, безперечно, прагне і буде Україна, не у тому, щоб «відповідати світовим стандартам», а у тому, щоб, урахувавши національні потреби та інтереси, на підставі

застосування механізму імплементації бути повноправним членом світового співтовариства, входити до нього, зберігаючи як внутрішню самобутність, так і зовнішню самостійність. Сила полягає не в однаковості, а в спільності та прихильності основним принципам світобудови та мирного співіснування.

Право має стати не лише фундаментом забезпечення реалізації інтересів нації, а й забезпечуватися функціонуванням відповідного механізму його реалізації. Однак це не може бути вирішено простим створенням певної нормативно-правової бази. І ось чому, рід у тім, що національні інтереси, становлячи собою системну категорію, є різноспрямованими за своєю суттю, бо вони відбивають прагнення нації до розвитку, а отже стосуються всіх сфер суспільного життя. Відтак продуктивним є застосування конкретно визначеного нормативно-правового регулювання забезпечення національних інтересів у певно визначеній сфері суспільного буття, яке має будуватися відповідно до стратегічного курсу, окресленого у Концепції національної безпеки. Предметне правове регулювання має свої позитивні сторони, одна з яких полягає у встановленні конкретно визначених прав і обов'язків і персональної відповідальності посадових осіб щодо забезпечення конкретних національних інтересів.

Отже, право, будучи, з одного боку, дороговказом системи національної безпеки, а з іншого, – інструментом забезпечення національних інтересів, відіграє важливу роль. При цьому така двоякість іпостасі права, ще раз переконує нас у позиції щодо необхідності розгляду вдосконалення права як складової частини побудови СНБ. Більш того, постає необхідність у формуванні права національної безпеки.

Поняття «нормативно-правове забезпечення національної безпеки» включає нормативне регулювання і виконання права як засобу управління стосовно сфери національної безпеки. Воно розуміє під цим також сприяння пошуку шляхів удосконалення існуючих та створюваних нових правових норм, необхідних для виконання принципово нових завдань у сфері національної безпеки [2, с.7].

Нормативно-правове забезпечення національної безпеки – процес створення і підтримки в необхідних межах конструктивних організаційно-функціональних характеристик системи національної безпеки за допомогою впорядковуючого впливу нормативно-правових засобів.

Оснovoю нормативно-правового забезпечення національної безпеки складають формування та підтримка його нормативно-правової бази як юридичного засобу досягнення реальної упорядкованості системи національної безпеки.

Нормативна база являє собою організаційно-функціональний образ системи національної безпеки, виражений юридичною мовою, і який відповідає її цільовому призначенню. При цьому правові норми забезпечують моделювання як самої системи національної безпеки, так і її підсистем, нормування та формалізацію їх функціональних, організаційних та інформаційних структур, а також самі виконують інформаційну функцію.

Вихідною, управляючою, правовою інформацією для функціонування системи національної безпеки є Конституція України, а також закони та підзаконні нормативні акти, що визначають функції та завдання державних і недержавних суб'єктів сил забезпечення національної безпеки як в цілому, так і по конкретних напрямках їх діяльності, підсистемах і рівнях управління [3].

Система нормативно-правового забезпечення національної безпеки являє собою сукупність законів і підзаконних нормативних актів, які створюють нормативно-правове

поле для функціонування системи національної безпеки і виконання нею свого призначення [4, с. 49].

Одним з головних принципів, що має бути закладений у систему нормативно-правового забезпечення національної безпеки, є принцип, відповідно до якого унеможлиблювалася б будь-яка узурпація усіх функцій одним з уповноважених державних органів по забезпеченню національної безпеки, домінування одного органу над іншим. Лише таке законодавство становить собою умову створення відповідно природі розумної людини громадянського суспільства – вільного демократичного правового суспільства, орієнтованого на конкретну людину, яке створює атмосферу поваги до правових традицій і законів, загально гуманістичним ідеалам, забезпечує свободу творчої і підприємницької діяльності, створює можливість досягнення добробуту і реалізації прав людини і громадянина, яке органічно відпрацьовує механізми обмеження і контролю за діяльністю держави.

Нормотворча діяльність має своїми цілями забезпечити [5, с. 156]:

- юридичне закріплення існуючих у галузі відносин та їх правове регулювання;
- формування нових відносин, відсутніх у поточний момент, але бажаних чи необхідних з погляду виконання перспективних завдань;
- ліквідацію відносин та ситуацій, віджилих та гальмуючих розвиток нових і прогресивних тенденцій.

Питання функціонування як самої системи національної безпеки, а більш коректно і доцільно казати за даного випадку як про систему забезпечення національної безпеки, так і окремих її суб'єктів знаходить своє правове закріплення головним чином в законах і положеннях, що встановлюють правовий статус суб'єктів сил забезпечення національної безпеки. Водночас, і на цьому ми вже акцентували увагу, доки не буде відпрацьована методологічно вивірена та така, що відповідає реаліям сьогодення Концепція національної безпеки, затверджена законом, казати про застосування системного підходу, а також про реальне втілення його у життя поки залишається марним. Таким чином, реалізація правової політики у сфері національної безпеки щодо впровадження системного підходу до формування базису нормативно-правового забезпечення національної безпеки є неможливою і неефективною без оновленої Концепції національної безпеки. І в даному аспекті прийнятий Закон України «Про основи національної безпеки України» не володіє достатніми можливостями щодо заповнення цієї прогалини і вирішення окреслених питань [6].

Нормативно-правове забезпечення становить собою складний і багатошаровий процес, отже постає необхідність у виокремленні певних його завдань, до яких належать:

- забезпечення точного розподілу функцій між суб'єктами системи забезпечення національної безпеки, їхніх прав і обов'язків, налагодження системи взаємодії;
- розподіл функцій щодо збирання, оброблення інформації та надсилання результатів аналізу на відповідні управлінські рівні системи забезпечення національної безпеки;
- раціональна побудова системи прийняття управлінських рішень із закріпленням персональної відповідальності за їх виконання.

Висновки. Отже, формування законодавства по забезпеченню національної безпеки, яке б відповідало Конституції України нерозривно пов'язано з підвищенням ролі закону. Саме через відповідні Конституції закони, як юридичну форму вираження волі народу чи безпосередньо через своїх представників у парламенті, можливе найбільш ефективно відновлення системи права на демократичних і гуманістичних основах. Лише верховенство Конституції і закону в системі нормативно-правових актів держави забезпечить високу